

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 27/05/2019

XL.800.5.2019.MA
GAB.422.1.2019.AC

Biuro Rzecznika Praw Dziecka
WPŁYNEŁO

2019-05-31

Dekretacja

Pan
Mikołaj Pawlak
Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Rzeczniku,

W nawiązaniu do wcześniejszej korespondencji, tj. wezwania Pana Rzecznika z dnia 7 marca 2019 r.¹ i mojej odpowiedzi na nie², uprzejmie informuję, że w związku z pytaniami, które skierowałem do Światowej Organizacji Zdrowia (WHO)³, dnia 12 kwietnia 2019 r. otrzymałem pisemne wyjaśnienia od dr Palomy Cuchi, dyrektorki Przedstawicielstwa WHO w Polsce⁴.

W piśmie wskazano, że najnowszą międzynarodową publikacją zawierającą rekomendacje dotyczące edukacji seksualnej jest dokument opracowany przez UNESCO i WHO w 2018 r.⁵, który zawiera też informacje na temat sposobów prowadzenia edukacji seksualnej w różnych państwach świata oraz aktualne dane potwierdzające pozytywne skutki tych działań. Dokument ten nie zawiera treści cytowanych przez Pana Rzecznika w skierowanym do mnie wezwaniu, co podkreślałem również w mojej odpowiedzi na nie.

W celu przedstawienia pełnego stanowiska Światowej Organizacji Zdrowia w kontekście standardów edukacji seksualnej w Europie i na świecie, dr Paloma Cuchi odwołuje się do licznych publikacji i raportów, które zbierają i podsumowują dostępną wiedzę ekspercką oraz dobre praktyki i doświadczenia międzynarodowe. Ich analiza pozwala na stwierdzenie, że argumenty przeciwko edukacji seksualnej, powtarzające się w debacie publicznej, a także przywołane przez Pana Rzecznika w skierowanym do mnie wezwaniu, są oparte na uproszczeniach i domniemaniach, nie zaś na danych i faktach.

¹ Wezwanie do podjęcia czynności w sprawie naruszenia konstytucyjnego prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami z dnia 7 marca 2019 r., ozn.: GAB.422.1.2019.AC.

² Odpowiedź Rzecznika Praw Obywatelskich na wezwanie Rzecznika Praw Dziecka z dnia 18 marca 2019 r.

³ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 18 marca 2019 r.

⁴ Kopię pisma, w oryginalnej wersji językowej i w tłumaczeniu przygotowanym przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, załączono do niniejszego pisma.

⁵ „International technical guidance on sexuality education, An evidence-informed approach”, publikacja dostępna w wersji elektronicznej na stronie: <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/technical-guidance-sexuality-education/en/>

Mając to na uwadze, pragnę przedstawić Panu Rzecznikowi niniejsze podsumowanie kluczowych wniosków płynących z odpowiedzi udzielonej przez Światową Organizację Zdrowia i dołączonych do niej dokumentów w związku z tematami pojawiającymi się w debacie publicznej.

I. Edukacja seksualna nie prowadzi do seksualizacji i demoralizacji dzieci i młodzieży, ale ma szereg pozytywnych skutków

Wyniki badań przeprowadzonych w wielu państwach jednoznacznie wskazują, że profesjonalna i prowadzona w szkole edukacja seksualna nie skutkuje wcześniejszym rozpoczęciem współżycia seksualnego przez młode osoby. Wręcz przeciwnie – przekazywane w czasie takich zajęć informacje skłaniają do odpowiedzialnych, przemyślanych i bezpiecznych decyzji i zachowań seksualnych. Doświadczenia krajów, w których edukacja seksualna jest obowiązkowa od lat, dostarczają dowodów na jej pozytywne skutki. Należy wśród nich wymienić:

- obniżenie liczby niechcianych ciąż wśród nastolatek;
- spadek zachorowań na infekcje przenoszone drogą płciową wśród osób w wieku 15-24 lat;
- spadek zakażeń wirusem HIV wśród osób w grupie wiekowej 15-24 lata;
- zmniejszenie skali homofobii i motywowanej nią przemocy;
- spadek liczby przestępstw na tle seksualnym.

Poza tymi potwierdzonymi statystycznie korzyściami, edukacja seksualna przynosi szereg pozytywnych efektów w wymiarze emocjonalno-społecznym. Wbrew dominującej opinii przedmiotem takich zajęć nie są bowiem tylko kwestie fizyczno-biologiczne. Prowadzone właściwie, według przemyślanego i dopasowanego do grupy wiekowej programu, lekcje edukacji seksualnej pomagają rozwijać u młodych osób szacunek do innych i samych siebie, budować poczucie własnej wartości, a w konsekwencji także kształtować zdrowe, silne i wartościowe relacje i związki⁶.

II. Zajęcia edukacji seksualnej powinny być obowiązkowe, chociaż w obecnym stanie prawnym w Polsce są i pozostają fakultatywne

Jak już wyjaśniałem w poprzednim piśmie do Pana Rzecznika, w obecnym stanie prawnym w Polsce treści dotyczące wiedzy o życiu seksualnym człowieka są w szkole przekazywane w ramach zajęć „Wychowanie do życia w rodzinie”, z których rodzice mogą zwolnić swoje niepełnoletnie dziecko. W przypadku, w którym to organizacje pozarządowe chciałyby współprowadzić takie zajęcia jako dodatkowe, muszą uzyskać wcześniej zgodę dyrektora szkoły i pozytywną opinię rady rodziców. Przepisy zapewniają więc rodzicom co

---

⁶ Policy Brief no. 2 - Sexuality education: What is its impact?, BZgA, Kolonia 2016, dostępny w wersji elektronicznej na stronie: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Sexuality_education_Policy_brief_No_2.pdf

do zasady pełną realizację ich prawa do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniami w odniesieniu do zajęć o seksualności.

W mojej opinii przyjęte obecnie rozwiązania są jednak niesatysfakcjonujące – zarówno pod względem podręcznika wykorzystywanego na zajęciach „Wychowanie do życia w rodzinie”⁷, jak i fakultatywnego charakteru tych zajęć. Również z najnowszych informacji gromadzonych przez WHO wynika, że najlepszym i najskuteczniejszym sposobem na edukację seksualną jest wprowadzenie obowiązkowych zajęć w szkole. Takie rozwiązanie gwarantuje dotarcie do szerokiego grona dzieci i młodzieży, profesjonalną realizację opracowanego wcześniej i dostosowanego do grupy wiekowej programu nauczania, a także przekazywanie treści w środowisku, które co do zasady powinno być dla wszystkich uczniów przestrzenią bezpieczną i sprzyjającą rozwojowi⁸.

Obowiązkowa edukacja seksualna nie naruszałaby prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, ponieważ prawo to nie ma charakteru absolutnego, a jego granice, tak jak w przypadku pozostałych praw i wolności, wyznaczają inne normy rangi konstytucyjnej i ustawowej. Prawo do otrzymania rzetelnej edukacji seksualnej wynika przede wszystkim z prawa do nauki, a także, jak wskazuje WHO, z prawa do ochrony zdrowia i dostępu do informacji ze zdrowiem związanych. Rodzice nie mogą oczekiwać, że wszystkie treści przekazywane dzieciom w szkole będą zgodne z ich światopoglądem (co zostało potwierdzone też w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego⁹ i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁰). W przypadku edukacji seksualnej to prawa dzieci powinny być potraktowane priorytetowo.

III. Standardy WHO nie wskazują, że edukacja seksualna powinna być prowadzona już w żłobkach i przedszkolach

Jednym z argumentów najczęściej używanych w toku debaty publicznej przez przeciwników edukacji seksualnej zgodnej ze standardami WHO stał się zarzut, że zakładają one „uczenie 4-latków masturbacji”. Podstawą jego sformułowania, a tym samym źródłem emocji i kontrowersji, jest matryca z publikacji „Standardy edukacji seksualnej w Europie” wydanej przez Biuro Regionalne WHO dla Europy i niemieckie BZgA (Federalne Centrum Edukacji Zdrowotnej) w 2010 r.¹¹, w której uwzględniono już grupy wiekowe 0-4 a także 4-

---

⁷ Prof. dr hab. Zbigniew Izdebski, Dr Krzysztof Wąż, „Ekspertyza podręczników do wychowania do życia w rodzinie dopuszczonych do użytku szkolnego, uwzględniających nową podstawę programową kształcenia ogólnego w gimnazjum”, Zielona Góra, 12 grudnia 2013 r.; Dr hab. prof. UW Barbara Fatyga, „Ekspertyza dotycząca podręczników do wychowania do życia w rodzinie dla gimnazjum”, Warszawa, 10 grudnia 2013 r.

⁸ Policy Brief no. 4 - Why should sexuality education be delivered in school-based settings?, BZgA, Kolonia 2017, dostępny w wersji elektronicznej na stronie:

https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/BZgA_Policy_Brief_4_FINAL_EN.pdf

⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 maja 2003 r., sygn. akt K 11/03; OTK-A 2003, nr 5, poz. 43.

¹⁰ Dojan i inni przeciwko Niemcom, decyzja z dnia 13 września 2011 r., skarga 319/08, 2455/08, 7908/10, 8152/10 i 8155/10; Kjeldsen, Busk Madseni Pedersen przeciwko Danii, wyrok z dnia 7 grudnia 1976 r., skarga 5095/71.

¹¹ „Standardy edukacji seksualnej w Europie”, BZgA 2010, dostępne w wersji elektronicznej na stronie: https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/WHO_BzGA_Standards_polnisch.pdf

6 lat. Niewłaściwym uproszczeniem jest jednak stwierdzenie, że dokument przewiduje edukację seksualną dla dzieci w takim wieku, a tym bardziej, że edukacja ta ma obejmować „naukę masturbacji w przedszkolach”.

Matryca wskazuje na – potwierdzone naukowo – zmiany w zachowaniu dzieci na kolejnych etapach ich rozwoju, w tym na pojawiające się i rosnące zainteresowanie własnym ciałem. Następnie uwzględnia te szczególne etapy rozwoju i proponuje, w jaki sposób przekazać wiedzę odpowiednią dla danego wieku. Wiedzę nie tylko na temat seksualności w ujęciu biologicznym i fizycznym, ale też – a może przede wszystkim – rozumianej emocjonalnie i psychologicznie.

Poza tym należy pamiętać, że zarówno sama matryca, jak i cała publikacja oraz pozostałe publikacje WHO, stanowią jedynie sugestie ekspertów. Nie są ani gotowym planem zajęć lekcyjnych, ani przepisami prawa. Z samych dokumentów WHO wynika, że kluczowym aspektem wprowadzenia edukacji seksualnej są właściwe konsultacje, korzystanie z doświadczeń innych państw, a także wsparcia krajowych i międzynarodowych organizacji. Program takich zajęć musi być bowiem rzetelnie przygotowany w drodze wieloetapowych działań – na to właśnie wskazują zalecenia WHO¹².

IV. Szkoła jest najlepszym miejscem na przekazywanie wiedzy na tematy związane z seksualnością człowieka

Argumentem wielokrotnie formułowanym przeciwko prowadzeniu edukacji seksualnej w szkole jest pogląd, że tematy te dotyczą sfery prywatnej, w którą nie powinien ingerować nikt poza rodzicami dziecka. Wyobrażenie, że dzieci, a tym bardziej nastolatki, nie stykają się w życiu codziennym z seksualnymi treściami nie znajduje pokrycia w rzeczywistym stanie rzeczy.

Jak wskazuje dr Paloma Cuchi: „Niektórzy rodzice myślą, że jeśli oni nie rozmawiają o seksie, to dzieci nigdy się z nim nie zetkną. Tymczasem dzieci są bombardowane tego typu informacjami przez media, filmy, Internet, słyszą je od swoich kolegów w szkole czy z wielu innych źródeł. Skoro milcząco przyzwalamy na to, żeby nasze dzieci czerpały wiedzę z niepewnych źródeł, to dlaczego sprzeciwiamy się jakościowej edukacji seksualnej? Przecież chodzi w niej o wyposażenie dzieci w narzędzia, dzięki którym będą zdrowsze w przyszłości”¹³.

Trudno nie zgodzić się, że edukacja seksualna, prowadzona przez specjalistów i w oparciu o przemyślany program nauczania, ma szansę zniwelować negatywne skutki, które może wywierać medialno-internetowy przekaz na temat seksualności, docierający do dzieci w niepełnej, zniekształconej, wyrwanej z kontekstu i niekontrolowanej formie. Nie wszyscy

¹² Policy Brief no. 3 - Introducing sexuality education: key steps, BZgA, Kolonia 2017, dostępny w wersji elektronicznej na stronie: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/BZgA_Policy_Brief_3_FINAL_EN.pdf

¹³ Wywiad dla Newsweek Polska, 25 marca 2019 r., dostępny w wersji elektronicznej na stronie: <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/tylko-w-newsweeku-przedstawicielka-who-w-polsce-wyjasnia-jak-wlasciwie-rozumiec/7xme6ep>.

rodzice są w stanie i chcą prostować i uzupełniać te informacje we własnym zakresie w domu. Jednostronna wola i starania rodziców też nie wystarczą do efektywnej rozmowy. Młode osoby czują się natomiast w większości niezręcznie omawiając temat seksualności z rodzicami i, odwrotnie do wyobrażonego poglądu, kwestie osobiste i wrażliwe wolą poruszać w środowisku szkolnym niż w domu¹⁴.

Pragnę wyrazić nadzieję, że stanowisko Światowej Organizacji Zdrowia oraz powyższe podsumowanie kluczowych wniosków z jego analizy, będą dla Pana Rzecznika pomocnym uzupełnieniem argumentacji, którą przedstawiłem w mojej poprzedniej odpowiedzi na skierowane przez Pana Rzecznika wezwanie.

Z wyrazami szacunku,

Adam Bodnar

Załączniki:

- 1) Pismo dr Palomy Cuchi do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 12 kwietnia 2019 r. w oryginalnej wersji językowej
- 2) Pismo dr Palomy Cuchi do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 12 kwietnia 2019 r. w tłumaczeniu na język polski

---

¹⁴ *Policy Brief no. 1 – Sexuality Education – what it is?*, BZgA, Kolonia 2016, dostępny w wersji elektronicznej na stronie: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Sexuality_education_Policy_brief_No_1.pdf

WORLD HEALTH ORGANIZATION
ORGANISATION MONDIALE DE LA SANTÉ
WELTGESUNDHEITSORGANISATION
ВСЕМИРНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

REGIONAL OFFICE FOR EUROPE
BUREAU RÉGIONAL DE L'EUROPE
REGIONALBÜRO FÜR EUROPA
ЕВРОПЕЙСКОЕ РЕГИОНАЛЬНОЕ БЮРО

Head office:

UN City, Marmorvej 51,
DK-2100 Copenhagen Ø, Denmark
Tel.: +45 45 33 70 00; Fax: +45 45 33 70 01
Email: eurocontact@who.int
Website: <http://www.euro.who.int>

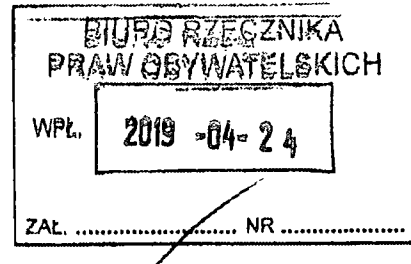
Our reference: WHOPOL/2019/04/17 Your reference: Ref no XI.800.5.2019.MA

RPW/25483/2019 P
Data:2019-04-24

Date: 16 April 2019

Mr. Adam Bodnar
Commissioner for Human Rights
Office of the Commissioner for Human Rights
of the Republic of Poland
Al. Solidarności 77
00-090 Warsaw

Dear Commissioner in Human Rights,

Thank for your letter requesting information on World Health Organization (WHO) position and materials published on sexual education. In this regard, I am happy to provide you the references below. There are numerous publications on this topic, but here I have selected for you the ones that are more relevant to your questions.

1. "Which document should be considered the one that determines the World Health Organization's current standards and guidelines on sexuality education?"

I am referring you to our most recent document published by UNESCO in collaboration with WHO: *International technical guidance on sexuality education, An evidence-informed approach*. Available at <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/technical-guidance-sexuality-education/en/>. This document provides a review of the current evidence and best practices from various regions and reaffirms that sexuality education has positive effects on young people regarding their sexual and reproductive health.

This document is more recent than the publication *Standard in Sexual Education* <https://www.bzga-whocc.de/en/publications/standards-in-sexuality-education/> published by the Federal Centre for Health Education (BZgA), which is a WHO Collaborating Center¹ (WHO CC) for Sexual and Reproductive Health since 2003. Link to the Polish version https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/WHO_BzGA_Standards_polnisch.pdf

Both documents are technically aligned.

In addition, I am enclosing several policy briefs on sexuality education outlining the latest position on sexual education. The Policy Brief 2 is very useful for giving examples of sexuality education impact on health of adolescents and provides strong evidence from countries such as Estonia, Finland, Germany. The Policy Brief 3 covers the process of introducing sexual education programs. We want to emphasize

¹ WHO Collaborating Center: WHO collaborating centers are institutions such as research institutes, parts of universities or academies, which are designated by the Director-General to carry out activities in support of the Organization's programs. Currently there are over 800 WHO collaborating centers in over 80 Member States working with WHO on areas such as nursing, occupational health, communicable diseases, nutrition, mental health, chronic diseases and health technologies. Over 800 institutions in over 80 countries supporting WHO programs, <https://www.who.int/about/who-we-are/structure/collaborating-centres>

WHO Country Office, Poland

Aleje Jerozolimskie 155
Warsaw PL-02326
Poland

Tel.: +48 22 6359496
Fax/Tel.: +48 22 8310892

Email: eurowhopol@who.int
Website: <http://www.euro.who.int/poland>

---

that both publications from WHO CC and UNESCO recognize the need to adapt sexuality education to the diverse of contexts in which is taught.

2. **“Is there an openly available publication of those standards and guidelines? I would be grateful for the precise indication of a specific document, as well as its authors and experts that took part in the development.”**

Here is the link to the website of our WHO CC Federal Centre for Health Education (BZgA), <https://www.bzga-whooc.de/en/publications/standards-in-sexuality-education/>.

In addition, both above-mentioned publications list the experts participating in the development of the guidelines in the acknowledgement section.

3. **“Does the World Health Organization have any information on the process of implementation of those standards and guidelines in individual countries? If so, I would be grateful for indicating examples of good practices in this area along with the data sources.”**

I am referring you to the study report **“Sexuality Education in Europe and Central Asia: State of the Art and Recent Developments. An Overview of 25 Countries”**, published by the BZgA/IPPF (International Planned Parenthood Federation) in May 2018, authored by: Ketting, Evert and Ivanova, Olena. Cologne: BZgA (2018). This report is available at: https://www.bzga-whooc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BZgA_Comprehensive%20Country%20Report_online_EN.pdf

Simultaneously with this overall report, a series of 25 “Country Factsheets” was published. These present summaries of the study results for each participating country, and can be downloaded from: <https://www.bzga-whooc.de/en/publications/report-on-sexuality-education-in-europe-and-central-asia-new/>

In September 2018, an immediately related **Editorial** was published in the *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*: Evert Ketting: “Sexuality education: the silent revolution in Europe”. Published online on 24 September 2018. <https://doi.org/10.1080/13625187.2018.1506573>

In October 2018, an extensive overview of sexuality education in Europe, based on the same study, was published in the book: *“Sex Education: Global Perspectives, Effective Programs and Socio-Cultural Challenges (editor: Raquel A. Benavides-Torres). Chapter 4: Ketting, Evert; Brockschmidt, Laura; Renner, Ilona; Luyckfasseel, Lena and Ivanova, Olena (2018). Sexuality Education in Europe and Central Asia: recent developments and current status; pp 75-120. Nova Science Publishers, Inc., New York. It is available at: https://novapublishers.com/wp-content/uploads/2018/10/978-1-53613-127-7_ch4.pdf. Several original analyses of the data collected for the full study report, that had not yet been published, have been included in this paper.*

I hope that the above answers your questions satisfactorily. Should you have any questions please do not hesitate to contact me again, email: cuchip@who.int or tel: +48880100659. I will be happy to provide further information.

Yours sincerely,

Dr Paloma Cuchi
Head, WHO Country Office - Poland

WORLD HEALTH ORGANIZATION
ORGANISATION MONDIALE DE LA SANTE
WELTGESUNDHEITSORGANISATION
ŚWIATOWA ORGANIZACJA ZDROWIA

data: 12 kwietnia 2019 r.

REGIONAL OFFICE FOR EUROPE
BUREAU REGIONAL DE L'EUROPE
REGIONALBURO FÜR EUROPA
BIURO REGIONALNE DLA EUROPY

Biuro główne:
UN City, Marmorvej 51,
DK-2100 Kopenhaga, Dania
tel.: +45 45 33 70 00; faks: +45 45 33 70 01
e-mail: eurocontact@who.int
strona internetowa: <http://www.euro.who.int>

Sz. Pan Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Rzeczpospolitej Polskiej
Al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Nasz znak:

Państwa znak: XI.800.5.2019.MA

Szanowny Panie,

Dziękuję za Pański list skierowany do Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) z prośbą o informacje na temat publikowanych przez nas materiałów na temat edukacji seksualnej. Z przyjemnością przekazuję poniższe odniesienia do tych materiałów. Istnieje szereg publikacji na ten temat, ale wybrałam takie, które wydają się najbardziej odpowiadające Pana pytaniu.

1. „Jaki dokument należy rozumieć jako aktualne standardy i wytyczne Światowej Organizacji Zdrowia w zakresie edukacji seksualnej?”

Odsyłam do naszego najnowszego dokumentu, międzynarodowych wytycznych technicznych na temat edukacji seksualnej, opublikowanego przez UNESCO-we współpracy z WHO „*International technical guidance on sexuality education, An evidence-informed approach*” [Międzynarodowe wytyczne techniczne dotyczące edukacji seksualnej - podejście oparte na dowodach]. Dokument dostępny jest pod adresem: <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/technical-guidance-sexuality-education/en/>. Zawiera on omówienie aktualnie zebranych dowodów i najlepszych praktyk z różnych regionów. Potwierdza, że edukacja seksualna ma pozytywny wpływ na młodych ludzi w odniesieniu do ich zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego.

W/w dokument jest nowszy niż publikacja „*Standard in sexual education*” [Standardy edukacji seksualnej] <https://www.bzga-whocc.de/en/publications/standards-in-sexuality-education/> opublikowana przez Federalne Centrum Edukacji Zdrowotnej (BzGA), które od 2003 r. jest ośrodkiem współpracującym z WHO¹ (WHO Collaborating Center - WHO CC) w dziedzinie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Odnośnik do wersji polskiej: https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/WHO_BzGA_Standards_polnisch.pdf

Oba wspomniane dokumenty są technicznie ujednolicone.

Ponadto załączam kilka podsumowań polityki dotyczącej edukacji seksualnej, przedstawiających najnowsze stanowisko w sprawie edukacji seksualnej. „Streszczenie polityki nr 2” to przydatne źródło przykładów wpływu edukacji seksualnej na zdrowie młodzieży, zawierające silne dowody z krajów takich jak Estonia, Finlandia, Niemcy. „Streszczenie polityki nr 3” przedstawia proces wprowadzania programów edukacji seksualnej. Chcemy podkreślić, że obie publikacje - ośrodka współpracującego z WHO oraz UNESCO - uznają potrzebę dostosowania edukacji seksualnej do różnorodnych warunków, w których jest ona prowadzona.

¹ Ośrodek współpracujący z WHO: ośrodki współpracujące z WHO to instytucje takie jak instytuty badawcze, jednostki w ramach uniwersytetów lub akademii, które zostały wyznaczone przez dyrektora generalnego do prowadzenia działań wspierających programy Organizacji. Obecnie istnieje ponad 800 ośrodków współpracujących z WHO w ponad 80 państwach członkowskich, które współdziałają z WHO w takich dziedzinach jak pielęgniarstwo, medycyna pracy, choroby zakaźne, żywienie, zdrowie psychiczne, choroby przewlekłe i technologie w dziedzinie ochrony zdrowia. Ponad 800 instytucji w ponad 80 krajach wspiera programy WHO: <https://www.who.int/about/who-we-are/structure/collaborating-centres>

2. „Czy istnieje powszechnie dostępna publikacja dotycząca tychże standardów i wytycznych? Będę wdzięczny za dokładne wskazanie odpowiedniego opracowania, a także jego autorów i ekspertów zaangażowanych w jego przygotowanie.”

Przesyłam odnośnik do strony internetowej ośrodka współpracującego z WHO - Federalnego Centrum Edukacji Zdrowotnej (BZgA): <https://www.bzga-whocc.de/en/publications/standards-in-sexuality-education/>.

Ponadto obie w/w publikacje, w rozdziale „podziękowania” [Acknowledgment] zawierają listę ekspertów uczestniczących w opracowywaniu wytycznych.

3. „Czy Światowa Organizacja Zdrowia dysponuje informacjami na temat procesów implementacji tychże standardów i wytycznych w poszczególnych państwach? Jeśli tak, będę wdzięczny za przywołanie przykładów dobrych praktyk w tym zakresie wraz ze wskazaniem źródła danych.”

Odsyłam do raportu na temat badania „Sexuality Education in Europe and Central Asia: State of the Art and Recent Developments. An Overview of 25 Countries” [Edukacja seksualna w Europie i Azji Środkowej: stan obecny i najnowsze osiągnięcia. Przegląd 25 krajów], który został opublikowany w maju 2018 r. przez BZgA / IPPF (Federalne Centrum Edukacji Zdrowotnej – Międzynarodowe stowarzyszenie na rzecz planowanego rodzicielstwa); autorzy: Ketting Evert i Ivanova Olena; Kolonia; BZgA (2018). Raport jest dostępny pod adresem: https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BZgA_Comprehensive%20Country%20Report_online_EN.pdf

W tym samym czasie, co wskazany ogólny raport na temat badania opublikowano też serię 25 „Informacji krajowych”. Podsumowują one wyniki badania uzyskane w każdym z krajów uczestniczących. Informacje krajowe można pobrać pod adresem: <https://www.bzga-whocc.de/en/publications/report-on-sexuality-education-in-europe-and-central-asia-new/>

We wrześniu 2018 r. w *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* opublikowano artykuł Everta Kettinga bezpośrednio dotyczący tego tematu: „Sexuality education: the silent revolution in Europe” [Edukacja seksualna: cicha rewolucja w Europie], udostępniony w internecie 24 września 2018 r., dostępny pod adresem: <https://doi.org/10.1080/13625187.2018.1506573>

W październiku 2018 r. na podstawie wyżej wymienionego badania wydano również obszerne omówienie edukacji seksualnej w Europie – książkę „Sex Education: Global Perspectives, Effective Programs and Socio-Cultural Challenges” [Edukacja seksualna: podejście na świecie, skuteczne programy oraz wyzwania społeczno-kulturowe] pod redakcją Raquel A. Benavides-Torres. Jest ono zawarte w rozdziale 4 autorstwa: Ketting Evert; Brockschmidt Laura; Renner Ilona; Luyckfasseel Lena, Ivanova Olena (2018) nosząc tytuł: „Sexuality Education in Europe and Central Asia: Recent Developments and current status” [Edukacja seksualna w Europie i Azji Środkowej: najnowsze osiągnięcia i stan obecny]; str. 75-120, Nova Science Publishers, Inc., Nowy Jork; dostępnym pod adresem: https://novapublishers.com/wp-content/uploads/2018/10/978-1-53613-127-7_ch4.pdf.

Materiał ten zawiera kilka nie publikowanych wcześniej analiz danych, które zebrane były na potrzeby pełnego raportu z badania.

Mam nadzieję, że powyższe informacje będą dla Pana interesujące i stanowią odpowiedź na Pańską prośbę. W przypadku pytań proszę kontaktować się ze mną ponownie: cuchip@who.int tel. +48880100659. Z przyjemnością udzielię dalszych informacji.

z poważaniem

dr Paloma Cuchi
Dyrektor Biura WHO w Polsce